

“EEN HEDENDAAGSE, DRIEDIMENSIONELE STOMME FILM”

Homo Deus Frankenstein.

Een op thema's uit Faust (Goethe), Frankenstein (Shelley) en Homo Deus (Harari) gebaseerde voorstelling voor kinderen zowel als volwassenen met muziek van de Belgische componist Frederik Neyrinck. Fragmenten van een gesprek met Johan De Smet, Sara Ostertag en Frederik Neyrinck tijdens een van hun repetities in de Kopergieterij te Gent. Net als *Homo Deus Frankenstein* work in progress, een organisch patchwork, een collage, een

gewoven tapijt.

Johan De Smet Wat ons gefascineerd heeft, is dat we in onze snel veranderende samenleving erg veel zoeken zonder daarbij te oordelen wat goed of slecht is. Goed of slecht is irrelevant, vertraging en versnelling daarentegen is wel alomtegenwoordig. Er is een reusachtige digitalisering aan de gang: robots en artificiële intelligentie komen ons leven binnenwandelen en geen van allen kunnen we hiervan de finaliteit inschatten. Ondertussen stellen we zelf onze eindigheid in vraag. We spuiten ons vol met Botox en weigeren te accepteren dat we sterfelijk zijn. Dat is gelinkt aan zowel Faust als Frankenstein.

Frederik Neyrinck Een van de twee performers van Homo Deus Frankenstein staat voor het humane, voor het sterfelijke, terwijl de andere voor de aldoor in leven blijvende cyborg belichaamt die geen sterfelijkheid kent.

Sara Ostertag Een begrip dat de laatste tijd in die context veel valt, is het 'Antropoceen', een voorgestelde naam van het tijdperk waarin het Aardse klimaat en de atmosfeer de gevolgen ondervinden van menselijke activiteit. Dat woord is ook erg aanwezig in Yuval Noah Harari's boek Homo Deus. Natuurlijkheid bestaat niet meer. De bodem zit zo vol met menselijke artefacten dat het een ander soort bodem wordt. Dat geldt ook voor onze lichamen. Zovele zaken – informatie, technologie – hebben hun sporen op ons lichaam nagelaten. Faust en Frankenstein zijn twee totaal verschillende verhalen en toch gaan ze beide over het idee van de mens als schepper, iemand die de leefwereld rondom hem en uiteindelijk ook zichzelf vormgeeft. Een idee dat ook in Harari's Homo Deus aanwezig is.

JDS Het niet oordelen is voor ons zeer belangrijk. Vroeger, ten tijde van Faust en Frankenstein, is dat wel altijd gebeurd, door politiek, door religie, maar wij proberen te depolitiseren. Op het podium staan er twee wezens die helemaal anders omgaan met sterfelijkheid. Het ene stelt zich de vraag of iemand haar gaat missen, terwijl het andere, de cyborg, daar niet mee bezig is. Mensen vragen zich vanaf hun geboorte af of ze gewild zijn of niet, of anderen hun graag gaan zien en of ze schoon genoeg zijn. De cyborg daarentegen poneert eenvoudigweg: hier ben ik, zo zit het leven in elkaar. I'm visible, I'm very funny, I tell jokes.

FN Mijn compositie is onderverdeeld in verschillende nummers. Een paar zaken zijn heel herkenbaar, bijvoorbeeld het gebruik van de hartslag in de basdrum. Dat komt een aantal keer terug en vormt een soort onderliggende laag waarop dan de tekst wordt gebouwd. Er zitten ook vrij veel dansante stukjes in. Maten in 10/8 bijvoorbeeld, die voor iets hoekigs zorgen. Een wiegenliedje, een paar walsen, daarnaast echter ook heel erg hedendaagse muziek ...

JDS De versnelling en vertragingen in Frederiks muziek zijn heel fijn en sluiten aan bij wat een jong brein meemaakt in deze tijden van digitalisering: zappend, flitsend, swipend. Dat wilden we in de muziek vertaald zien. Ofschoon er een dramaturgische lijn is, mogen met elkaar botsende dingen gewoon naast elkaar bestaan in onze voorstelling. Ouderwetse spreektaal versus hedendaagse muziek bijvoorbeeld.

SO Een extreem interessante laag in Goethes Faust is de geesteswereld, die men als een soort van second life kan interpreteren. Andere machten zijn er aan het werk en er gelden andere regels. Je voelt je tot die mysterieuze wereld aangetrokken. Maar hoeveel kan je van die wereld verdragen? Hoe kunnen we die wereld beteugelen? Je iPhone zou je kunnen beschouwen als een soort van Mephistopheles, met wie je een duivels pact hebt gesloten.

JDS De scenografie van Jens Burez en het feit dat hij expliciet voor een blue key heeft gekozen refereert naar die hele beeldcultuur. Daarnaast spelen er in Homo Deus Frankenstein ook videobeelden van Kenneth Michiels. De menselijke sterfelijkheid wordt in die beelden belichaamd door een 94-jarige vrouw. Zij bouwt een relatie op met een klein robotje. Dat schetst het beeld van een samenleving waarbij een robotje de enige troost is van iemand die voor de rest niemand meer heeft. Maar dat hoeft misschien niet noodzakelijk iets triest te zijn: het heeft ook iets schoons. Misschien is die robot ook menselijker dan we denken, wie weet zelf menselijker dan de mens waarmee die robot omgaat. En hoe moeten die twee met elkaar omgaan? Moeten ze elkaar kussen? Elkaar vermoorden? Of gewoon met elkaar leren omgaan? De videobeelden van Kenneth Michiels vormen een tweede dramaturgische lijn die naast de muziek pregnant aanwezig is.

FN Muziek voor theatrale scènes wisselt daarbij af met muziek die ik voor de filmbeelden heb geschreven.

JDS Ik zie de voorstelling als een patchwork, een geweven tapijt waarbij de hartslag de muzikale dramaturgie is. Dat dit alles kan en mag op de composities van Frederik is fantastisch. Het coloriet dat hij aanbiedt is zo groot, zo breed. We vinden er de ruimte in voor een confrontatie van romantiek en nieuwe muziek.

FN Ik heb geprobeerd om een heel afwisselende partituur te schrijven voor de muzikanten van I SOLISTI: een klarinet, een fagot, een trompet, een trombone en slagwerk. Het fijne aan de twee koperblazers is dat zij op vlak van klankkleuren met behulp van sourdines ongelofelijk veel mogelijkheden hebben. De trombone en de trompet spelen bij altijd met sourdines. Steeds andere, zodat de meest diverse kleuren ontstaan. De klank van de koperblazers mengt zich vervolgens met die van de houtblazers en het slagwerk.

JDS De muzikanten zijn voor ons echt muzikanten. Weliswaar zitten ze erg zichtbaar voor de scène, maar ze krijgen geen theatrale invulling. Het is een beetje zoals de live muziek bij een stomme film. Een hedendaagse, driedimensionele stomme film. De performers zijn uitgepuurd tot de symmetrie van twee mensen op scène en twee mensen in de film: op scène een vrouw die langzaam ouder wordt en een cyborg, in de film een oude mevrouw en een robotje.

SO De muziek vertelt daarbij geen verhaal, maar is eerder een choreografische partituur voor het geheel. Veel van wat onuitgesproken blijft, vertelt de muziek. Onze voorstelling heeft de bedoeling alle zintuigen aan te spreken, zodat je als publiek afwisselt tussen indrukken laten binnenkomen via muziek, via taal, via beelden. Dat spreekt kinderen heel erg aan.

Interview door: Mien Bogaert, Klarafestival

Omkaderende informatie:

Johann Wolfgang von Goethe, FAUST

Faust is zijn leven als geleerde grondig beu. Na een zelfmoordpoging roept hij de duivel aan. Mephistopheles verschijnt en sluit met Faust een deal: met zijn magische krachten zal hij Faust een aantal jaar dienen. Is hij tevreden met zijn diensten, dan krijgt Mephistopheles zijn ziel. Zo beleeft Faust een reeks avonturen, waarvan zijn slecht aflopende romance met Gretchen de bekendste episode is. In het tweede boek van Goethes Faust weet Fausts voormalige assistent Wagner onder andere een kleine mens of een zogenaamde homunculus tot leven te wekken. Gelukkig wordt Faust echter nooit en daardoor krijgt Mephistopheles Fausts ziel finaal niet te pakken.

Mary Shelley, FRANKENSTEIN

Als briljant wetenschapper wil Dokter Frankenstein controle krijgen over leven en dood. In zijn laboratorium voert hij zonder hulp van anderen onderzoek totdat hij er uiteindelijk in slaagt om een monster, samengesteld uit de organen van dode mensen, tot leven te wekken. Bij de aanblik van zijn creatie slaat Dokter Frankenstein de angst echter om het hart. Het monster ontsnapt en wordt enige tijd later in de Zwitserse Alpen gezien. De mensen die hij ontmoet, tonen voor hem geen begrip, waardoor het monster boos wordt op zijn schepper en de mensheid in het algemeen. Dit culmineert in het doden van Dokter Frankensteins beste vriend, kleine broer en vrouw. Daarna vlucht hij naar de noordpool. Dokter Frankenstein achtervolgt zijn creatie met het doel het te vermoorden, maar wordt in een gevecht zelf dodelijk verwond. Het monster beschuldigt Dokter Frankenstein en de mensheid ervan geen medelijden te hebben en drijft uiteindelijk weg op een ijsschots in de Poolzee

Yuval Noah Harari, HOMO DEUS

God is dood, de mens beheerst de aarde. Maar wat gebeurt er als de mens zélf maakbaar wordt? Als we onszelf niet alleen steeds beter kunnen genezen, maar ook 'verbeteren'? Als homo sapiens verandert in homo deus, hoe zal onze toekomst er dan uitzien? Met Homo Deus richt Harari zich op de toekomst. Met zijn kenmerkende vermenging van wetenschap, geschiedenis en filosofie onderzoekt hij de dromen en nachtmerries van de eenentwintigste eeuw – van onsterfelijkheid tot kunstmatig leven. Hij stelt fundamentele vragen. Waar gaan we naar toe? Hoe beschermen we onze kwetsbare wereld tegen onze eigen verwoestende krachten? En als we in staat zijn door technologische vooruitgang onze lichaam en geest te verbeteren, wat gebeurt er dan met de mensen die zich niet laten upgraden? Wat voor sociale gevolgen zal deze tweedeling hebben? Volgens Harari is het essentieel om meer te begrijpen van de technologische revoluties om ons heen, anders hebben we geen invloed op de koers van onze toekomst.